

Η λεηλασία στη Σαλαμίνα συνεχίζεται

Η είδηση άφησε όλους άφωνους. Έβαζε το μαχαίρι ακόμα πιο βαθιά στην πληγή του πολιτισμού της Κύπρου που άνοιξε το 1974. Όταν, το 1999 αποκαλυπτικά στοιχεία για τις παράνομες ανασκαφές των Τούρκων στον αρχαιολογικό χώρο της Σαλαμίνας έδινε στη δημοσιότητα ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Κύπρου στην ΟΥΝΕΣΚΟ Κωνσταντίνος Λεβέντης.

Σήμερα, τέσσερα χρόνια μετά, η τουρκική αρχαιολογική σκαπάνη συνεχίζει το έργο της, ανελλιπώς κάθε καλοκαίρι, χωρίς να μπορεί να τη σταματήσει καμιά διεθνής σύμβαση και κανένα «αρμόδιο» Σώμα.

Οι ανασκαφές άρχισαν τον Αύγουστο του 1999 κάτω από τη διεύθυνση του

Με την Μαρίνα Σχίζα

καθηγητή Ozguner του Πανεπιστημίου της Άγκυρας και φοιτητές του “Μεσογειακού Πανεπιστημίου” στα κατεχόμενα. Περιφρονώντας διεθνείς συμβάσεις αλλά και κάθε επιστημονική δεοντολογία οι Τούρκοι συνεχίζουν και φέτος τις ανασκαφές στον κατεχόμενο αρχαιολογικό χώρο της Σαλαμίνας, τη Σαλαμίνα του Τεύ-

κρου και του Ευαγόρα, οι οποίες διακόπηκαν το 1974 λόγω της τουρκικής εισβολής. Οι ανασκαφές συνεχίζονται και φέτος Άρχισαν μέσα Ιουνίου και συνεχίζονται μέχρι σήμερα υπό την επίβλεψη του ίδιου καθηγητή. Μάλιστα, την είδηση των ανασκαφών δημοσίευσε ο τουρκοκυπριακός Τύπος, ο οποίος γράφει ότι ο καθηγητής Ozguner είναι μέλος της Εθνικής

Επιτροπής της ΟΥΝΕΣΚΟ.

Ο Τούρκος καθηγητής έχει ήδη ενημερώσει συναδέλφους του ότι θα συνεχίσει και φέτος τις ανασκαφές μαζί με ομάδα φοιτητών του. Όταν μάλιστα κάποιοι του έθεσαν το θέμα της ηθικής και επιστημονικής δεοντο-

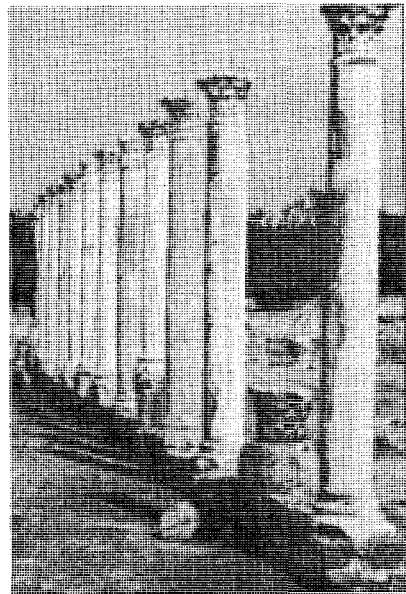
λογίας που προκαλεί η ενέργεια του, ο ίδιος είπε ότι δεν τίθεται τέτοιο θέμα για τον ίδιο.

Για την διεξαγωγή των ανασκαφών, οι Τούρκοι κατέλαβαν δύο σπίτια των αρχαιολογικών αποστολών που διενεργούσαν ανασκαφές πριν την τουρκική εισβολή του 1974, το σπίτι του Τμήματος Αρχαιοτήτων και της Γαλλικής Αποστολής του Πανεπιστημίου της Λυών. Σύμφωνα με ξένους επιστήμονες, οι οποίοι επισκέφθηκαν τη Σαλαμίνα είδαν αρχαιολογικό υλικό να μεταφέρεται από χώρους ανασκαφών στα δύο σπίτια για καθαρισμό. Οι επισκέπτες περπάτησαν σ' όλο τον αρχαιολογικό χώρο της Σαλαμίνας και πήραν φωτογραφίες που δείχνουν πρόσφατες ανασκαφές σε δύο χώρους. Ο ένας χώρος είναι στην Αγορά, κοντά στο ναό του Δία, όπου ανέσκαπτε πριν από το 1974 η αποστολή του Πανεπιστημίου της Λυών και ο άλλος κοντά στην παλαιохριστιανική βασιλική στην περιοχή Καμπανόπετρα, όπου η γαλλική αποστολή ανέσκαπτε ένα αρχαίο ιερό. Παρατηρήθηκε επίσης αρχαιολογική δραστηριότητα κοντά στη βασιλική του Αγίου Επιφανίου, καθώς και μεταξύ του Θεάτρου και του Γυμνασίου. Φέτος το καλοκαίρι, για δεύτερη συνεχή χρονιά οι Τούρκοι συνέχισαν το παράνομο έργο τους. Οι Τούρκοι αρχαιολόγοι έσπευσαν μάλι-

Το Γυμνάσιο

Άποψη των παράνομων ανασκαφών που κάνει το πανεπιστήμιο της Άγκυρας από το 1999

στα φέτος να ανακοινώσουν στον τουρκοκυπριακό Τύπο σημαντικά ευρήματα όπως ψηφιδωτά και δημόσια κτίρια που έκαναν την εμφάνισή τους. Το επίκεντρο των εργασιών βρίσκεται, όπως αναφέρουν, στην αποκάλυψη μέρους των ρωμαϊκών λουτρών της πόλης και μέρους της αγοράς της Σαλαμίνας. Σύμφωνα με τον τουρκοκυπριακό Τύπο, στο πλαίσιο των ανασκαφών που γίνονται σε συνεργασία τα Πανεπιστήμια της Άγκυρας και του λεγόμενου Πανεπιστημίου Ανατολικής Μεσογείου, ειδικός από την Τουρκία θα επισκεφτεί τα κατεχόμενα για επιδιόρθωση του μεγαλοπρεπούς μωσαϊκού που αναπαριστά το Θεό Ήλιο.

Με δηλώσεις του ο καθηγητής Ozguner ανέφερε ότι ο ίδιος κάλεσε το Τμήμα Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Λυών της Γαλλίας για να διενεργήσουν τις ανασκαφές από κοινού χωρίς όμως να υπάρξει καμιά ανταπόκριση από τη Γαλλία. Όπως ανακοίνωσε η τουρκική αποστολή, οι ανασκαφές δεν είχαν την έκταση που είχαν τις προηγούμενες χρονιές λόγω περιορισμένων κονδυλίων.

Οι ανασκαφές μέχρι το 1974

Οι ανασκαφές στην πόλη και την νεκρόπολη της αρχαίας Σαλαμίνας είναι οι μεγαλύτερες σε έκταση και οι πιο σημαντικές που έγιναν ποτέ στην

Κύπρο τα τελευταία πενήντα χρόνια. Αρχισαν το 1952 με επικεφαλής τον Βάσο Καραγιώργη και επεκτάθηκαν σημαντικά τη δεκαετία του 1960. Συνεχίστηκαν ως την τελευταία εβδομάδα πριν την τουρκική εισβολή και την κατοχή της Σαλαμίνας από τον τουρκικό στρατό το καλοκαίρι του 1974. Ο αρχαιολογικός χώρος της Σαλαμίνας που επεκτείνεται από την ακτή του κόλπου της Σαλαμίνας ως το μοναστήρι του Αποστόλου Βαρνάβα και τα ανατολικά κράσπεδα του χωριού Έγκωμη, χαρακτηρίστηκε ως ένας από τους πιο εντυπωσιακούς στο χώρο της Μεσογείου. Βρίσκεται στο μέσο του δάσους με ακακίες, πεύκα και ευκαλύπτους και βρέχεται στα ανατολικά από θάλασσα. Τα δημόσια κτίρια, ιδίως το ευρύχωρο θέατρο, χρησιμοποιούνταν συχνά μετά τη μερική αναστήλωσή τους, για παραστάσεις αρχαίων ελληνικών τραγωδιών από κυπριακά θεατρικά συγκροτήματα και από το Εθνικό Θέατρο της Ελλάδας.

Η νεκρόπολη της Σαλαμίνας με τους βασιλικούς της τάφους, που προκάλεσαν μεγάλη αίσθηση στους αρχαιολόγους και τους ελληνοιστές όταν ανακαλύφθηκαν κατά τη δεκαετία του 1960, αναβίωσαν τα “Ομηρικά” έθιμα ταφής με τις θυσίες αλόγων και αρμάτων και τον πλούτο των κτερισμάτων που περιείχαν. Το κυπριακό

μουσείο στη Λευκωσία και το επαρχιακό μουσείο Αμμοχώστου εμπλουτίστηκαν με μαρμάρινα γλυπτά από το αρχαίο θέατρο και το γυμνάσιο, με έπιπλα από ελεφαντόδοντο και με εντυπωσιακά χάλκινα σκεύη. Η ανασκαφή του κενотаφίου του Νικοκρέοντα ξαναζωντάνεψε μια από τις πιο ένδοξες ιστορίες της ιστορίας της Σαλαμίνας. Ο αρχαιολογικός χώρος της Σαλαμίνας έγινε εθνικό μνημείο, ένα σύμβολο για τον ελληνισμό της Κύπρου, αλλά κυρίως για τους κατοίκους της Αμμοχώστου, που αγκάλιασαν για 22 χρόνια την ανασκαφή σαν δική τους υπόθεση, υποστηρίζοντας την τόσο ηθικά όσο και υλικά.

Ο Έλληνας ρήτορας Ισοκράτης αποκάλυψε τη Σαλαμίνα “Ελληνικότετη”. Με τους πολυάριθμους τόμους που δημοσιεύτηκαν για τα αποτελέσματα των ανασκαφών, η συμβολή της Σαλαμίνας στην αρχαιολογία συνεχίζεται, και κεφάλαια της αρχαιολογίας, όπως για παράδειγμα οι “Ομηρικές” ταφές των “βασιλικών” τάφων, διδάσκονται σε πολλά πανεπιστήμια του κόσμου.

Παλαιότερες προσπάθειες

Προσπάθειες για ανασκαφές στην κατεχόμενη Σαλαμίνα έγιναν πολλές φορές μετά το 1974. Πρωτοφανές φαινόμενο στα διεθνή αρχαιολογικά χρονικά, σε άκρα αντίθεση με τις διε-

θνείς συμβάσεις, αφού η Διεθνής Σύμβαση της Χάγης, που υπέγραψε η Κύπρος το 1964 και η Τουρκία το 1965, απαγορεύει ρητά κάθε αρχαιολογική εργασία σε κατεχόμενη από ξένα στρατεύματα περιοχή χωρίς τη συγκατάθεση της νόμιμης κυβέρνησης της χώρας (άρθρο 5). Το άρθρο 9, που προστέθηκε στη Σύμβαση της Χάγης το Μάιο του 1999 και επικυρώθηκε ήδη από 30 χώρες (όχι ακόμα από την Τουρκία), τονίζει ακόμη πιο έντονα την αντίθεση της διεθνούς κοινότητας στην ανάληψη αρχαιολογικών ανασκαφών σε κατεχόμενες περιοχές. Παρά ταύτα η δική μας πλευρά δεν κατάφερε να σταματήσει τις παράνομες ενέργειες.

Διαβήματα

Μετά τις πληροφορίες για τις παράνομες ανασκαφές το υπουργείο Εξωτερικών έκανε διαβήματα σε διεθνείς οργανισμούς και το θέμα καταγγέλθηκε στην ΟΥΝΕΣΚΟ, τα Ηνωμένα Έθνη και το Συμβούλιο της Ευρώπης επικαλούμενοι τις κατευθυντήριες γραμμές της ΟΥΝΕΣΚΟ προς τα κράτη μέλη της που αποτρέπουν την διεξαγωγή ανασκαφών σε κατεχόμενες περιοχές και τη σύμβαση της Χάγης που επίσης απαγορεύει τις ανασκαφές σε κατεχόμενες περιοχές.

Όπως φαίνεται από τις προθέσεις του καθηγητή να συνεχίσει και φέτος

τις ανασκαφές, τα διαβήματα δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα. Όταν μάλιστα πέρσι η Κύπρος διαμαρτυρήθηκε στην ΟΥΝΕΣΚΟ για τις παράνομες ανασκαφές τονίζοντας ότι η Τουρκία είναι κατοχικό κράτος, το διεθνές σώμα απάντησε ότι ο Τούρκος καθηγητής είχε άδεια από την Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου. Μήπως η συντονισμένη προσπάθεια ευρωπαϊκών πολιτικών και επιστημονικών σωμάτων μπορεί να αναγκάσει τους Τούρκους να σταματήσουν οριστικά την παράνομη δραστηριότητά τους στη Σαλαμίνα; Οι διεθνείς συνθήκες που υπέγραψε η ίδια η Τουρκία απαγορεύουν αρχαιολογική, ανασκαφική δραστηριότητα σε κατεχόμενες περιοχές. Η μήπως αυτά είναι μόνο για τα χαρτιά; Τα γεγονότα έχουν αποδείξει ότι οι διαμαρτυρίες σε διεθνή σώματα δεν λύνουν το πρόβλημα, αφού αυτά είναι απρόθυμα να πάρουν πρακτικά μέτρα. Μήπως υπάρχουν άλλοι τρόποι;

Η Ιστορία της πόλης

Σαλαμίνα, από τις γνωστότερες και ενδοξότερες πόλεις της Κύπρου, στην επαρχία Αμμοχώστου. Η πόλη χτίστηκε από τον Τεύκρο, το γιο του Τελαμώνα και αδελφό του Αίαντα, λίγο μετά το 1184π.Χ.

Ο Τεύκρος, με τη λήξη του Τρωϊκού

Πολέμου, είχε κατευθυνθεί προς την Κύπρο, αντί προς το νησί του, τη Σαλαμίνα, διωγμένος κατά την παράδοση, από τον πατέρα του, που του απέδιδε ευθύνες για το ότι είχε αφήσει τον αδελφό του να αυτοκτονήσει.

Αρχικά αποβιβάστηκε στην Αχαιών Ακτή, της Καρπασίας, κι απ' εκεί αναζητώντας κατάλληλη θέση για να χτίσει την πόλη του, επέλεξε περιοχή κοντά στην αρχαιότερη πόλη Αλάσια και σε θέση ευνοϊκή, που συνόρευε τόσο με την πεδιάδα της Μεσαορίας όσο και τη θάλασσα. Γι' αυτό, η Σαλαμίνα ανεπτύχθηκε με ταχύτατο ρυθμό, ξεπερνώντας σε σημασία την Αλάσια, που, τελικά καταστράφηκε από πυρκαγιές και σεισμούς. Ο Τεύκρος κόσμησε την πόλη του με ανάκτορο και ναό του Δία και την παρέδωσε στους απογόνους του πλούσια και ισχυρή. Περί το 530 π.Χ. ο βασιλιάς της Ευέλθων σε εποχή που το νησί βρισκόταν υπό περσική επικυριαρχία (545-332π.Χ.), ουσιαστικά δέσποσε όλων των κυπριακών πόλεων και έκοψε, πρώτος αυτός, δικά του νομίσματα. Κατά την Ιωνική Επανάσταση του 499π.Χ., που υπήρξε το προοίμιο των Περσικών Πολέμων, η Σαλαμίνα υπό τον Ονήσιλο, εγγονό του Ευέλθοντα, ανέτρεψε το βασιλιά της, Γόργο, και οδήγησε την πατρίδα του στην πλευρά των ιωνικών πόλεων, για την εκδίωξη των Περσών από

τον ελληνικό χώρο. Μετά τις επιτυχίες τους, αλλά και τον ηρωικό θάνατο, τελικά, του Ονησίλου, κοντά στην Αμαθούντα, η Σαλαμίνα περιήλθε και πάλι υπό τους Πέρσες. Τη μεγαλύτερη ακμή της η πόλη έζησε επί Ευαγόρα (435-374π.Χ.), που την κατέστησε κέντρο ελληνικής ακτινοβολίας. Ο ρήτορας Ισοκράτης αφιέρωσε στην περίπτωση του το λόγο του "Ευαγόρας". Η Σαλαμίνα ανέδειξε, στη διάρκεια της αρχαίας ιστορίας της, σημαντικούς πνευματικούς άντρες και καλλιτέχνες. Κατά την εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου, συντάχθηκε με το μέρος του. υπό το βασιλιά Πνυταγόρα (351-332 π.Χ.), ο οποίος και πήρε ως αντάλλαγμα την Ταμασσό, ιδιαίτερα για τη βοήθεια που παρέσχε στην εκπόρθηση της Τύρου. Επί των διαδόχων του Αλεξάνδρου, η πόλη, που για ένα διάστημα περιήλθε υπό το Δημήτριο τον Πολιορκητή, ο οποίος για να την κυριεύσει χρησιμοποίησε, για πρώτη φορά πολιορκητικές μηχανές, παρέμεινε πτολεμαϊκή (οριστικά από το 294 π.Χ.). Κατόπιν πέρασε υπό τους Ρωμαίους κι ύστερα υπό τους Βυζαντινούς, ακολουθώντας πάντα την τύχη ολόκληρου του νησιού.

Πρώτη σοβαρή καταστροφή η Σαλαμίνα υπέστη κατά την κατάληψή της από το Δημήτριο τον Πολιορκητή (306)π.Χ.) αργότερα ερειπώθηκε από

ένα φοβερό σεισμό, το 77 μ.Χ. Το 116μ.Χ. ο πληθυσμός της υπέστη φοβερές σφαγές από τους Εβραίους, το 332 μ.Χ. και το 342μ.Χ. δοκίμασε νέους σεισμούς, κατά τους οποίους ένα μέρος της καταποντίστηκε στη θάλασσα (τότε ξανακτίστηκε από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο, με το όνομα Κωνσταντία) και τη χαριστική βολή, που έκτοτε την ερείπωσε, και την ερήμωσε, υπέστη από τους Σαρακηνούς.

Μνημεία

Η αρχαία αγορά με το ναό του Δία, που στην ανατολική πλευρά της έχει ένα τεράστιο υδραγωγείο (της εποχής του Σεπτίμιου Σεβήρου) είναι ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της περιοχής. Βεβαίως, το γυμνάσιο και δίπλα τα ρωμαϊκά λουτρά, με μια μεγάλη αίθουσα, το ιδρωτήριο της, που θερμαινόταν από το δάπεδό της, θεωρείται το σημαντικότερο μνημείο της πόλης, και είναι σήμερα γνωστό ως «Μαρμάρινη αγορά» και ανάγεται στους ρωμαϊκούς χρόνους. Το επιγραφικό υλικό αποδεικνύει πως είχε χτιστεί στην ίδια ακριβώς θέση, που ήταν το γυμνάσιο της κλασικής περιόδου και φαίνεται ότι υπήρχαν και δυο άλλα συμπληρωματικά γυμνάσια, άλλα για αγόρια και άλλα για κορίτσια. Υπήρχε, επιπλέον, παλαιότερα.